

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Ury János: A várpalotai és Inota-Grábler tói cigány tömegyilkosságok története 1945. január végén

Az október 15-i hatalomátvétel után a nyilas vezetők - Ács Ferenc, Pintér József, Dominó József - kezébe került a tényleges hatalom. Első dolguk volt kapcsolatot teremteni a németekkel, különösen a Gestapóval. Pintér Józsefet, a nyilas párt Fejér megyei szervezetének vezetőjét Szálasi novemberben kinevezte főispánnak. A főispán első cselekedetei közé tartozott, hogy az 1944. október 28-án kihirdetett rögtönbíráskodásnak maradéktalanul eleget tegyen. A katonaszökevények felkutatására, illetve a kirendelt karhatalom támogatására szólította fel a községi vezetőjegyzőket. 1944. október 26-án intézkedést hozott, hogy Fehérváron minden nevelő intézetet a német katonák megfelelő elszállásolására adjanak át. Pintér, mint hadműveleti kormánybiztos, összeíratta¹⁷¹ a munkaképes cigány lakosságot, akiket ugyancsak honvédelmi munka címén útépítésnél, romeltakarításnál és egyéb közmunkákban alkalmaztak. Később a 16 éven aluli cigányokat is összeírták, mivel a kormánybiztos a cigánykérdés központi rendezéséig a hadtest területén élő összes cigányok ügyét egységesen rendezni kívánta. Mindezeket csak részben valósíthatta meg.

Megállapítható volt, hogy a németek november második felétől úgy viselkedtek a megyében, mint az ellenséges területen: teherautó számra hordták az élőállatokat, a gabonát, gépeket.

Kiutalás nélkül költöztek be épületekbe, az üresen maradt házakat pedig, kirabolták, a berendezést összetörték.¹⁷² Hasonló információ nyerhető Csoknyai Pál ezredes naplójából. Csoknyai Pált 1944. november 16-án nevezték ki a 20. gyalogos hadosztály gyalogsági parancsnokává. A hadosztály és a gyalogsági parancsnok harcálláspontja 1944. december 9-től Várpalotán volt. Csoknyai 1944. december 19-én felkereste Székesfehérvár polgármesterét, Kerekes Lajost, és tájékozódott a város helyzetéről, illetve megbeszélték az együttműködés részleteit. A polgármester felhívta Csoknyai figyelmét a városban uralkodó anarchiára, kérte a segítséget annak megszüntetésében (a beszállásolások szabályozására, a harácsolások, a rablások megszüntetésére, a garázdálkodó nyilasok és katonaszökevények megfékezésére" stb.). Délután Csoknyai ezredes magához kérte a helybeli Nyilaskeresztes Párt vezetőjét, és parancsot adott, hogy a párt fegyveres alakulatát a város belbiztonságának megvédésére szervezze meg¹⁷³.

Székesfehérvárt 1944. december 22-én elfoglalták a szovjet csapatok és 1945. január 23-ig tartották birtokukban. Erről az időről nincs értékelhető információnk.

1945. január 22. után Székesfehérvár polgári lakossága számára a helyzet elviselhetetlenné vált. A városban hadiállapotok uralkodtak. Kifogyott az élelmiszerkészlet, nem volt semmilyen közszükségleti cikk. Az állandósult légitámadások, tüzérségi belövések miatt az élet tarthatatlan lett. A város lakosságának háromnegyed része elmenekült. A katonai hatóságok nemigen törődtek a lakossággal. Annak is ők vették hasznát, hogy a lakosság elmenekült, mert az elhagyott lakásokba katonákat lehetett elszállásolni. Ezen kívül sok házat erőddé alakítottak át, e célból többet fel is robbantottak. A tábori csendőrség a városba

polgári személyeket nem is engedett be. Néhány személynek azonban sikerült német vagy magyar katonai járművel bejutni Székesfehérvárra. Ezek elmondták, hogy január végén a városban kihaltak voltak az utcák.

Felsővárosban szinte egyetlen lelket nem láttak. Az ajtók, ablakok deszkával voltak elrekeszelve. A Nemzeti Számonkérő Szék¹⁷⁴ csendőrei bizalmatlansággal voltak tele. Szinte minden fehérvári lakosban „bolsevista ügynököt” láttak¹⁷⁵. A visszafoglalt Székesfehérváron már január 23-án megjelentek a helyi nyilas vezetők. Pintér József hadművelési kormánybiztosi megbízatást kapott.

Személyi őrzését egy Hajba nevű csendőr, egy Országh nevű csendőr főtörzsőrmester és Schubert József tisztiszolga látták el.

A bírósági anyagok

A bírósági iratok felderítését nehezítette, hogy a tárgyalások több bíróság előtt folytak, így a várpalotai tömeggyilkossággal foglalkozott a székesfehérvári népbíróság, (Pintér József felelősségre vonásával kapcsolatban) foglalkozott a veszprémi népbíróság, (Farkas Andor, Kemenesi Imre, Molnár Sándor és Pál Ferenc tevékenységével kapcsolatban) majd feljebbvitel folytán bekapcsolódott a győri népbíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsa is. Az összekapcsolódó „ügyek” igen szövevényessé tették az iratok nyomon követését, mert a bírósági iratok névre szólóak és nem a cselekmény helyszíne alapján vannak regisztrálva, továbbá az új bírósági eljárás során az ügyirat új számot is kap. Ilyen eset volt többek között Molnár Sándoré is. Molnár Sándort a veszprémi népbíróság Nb-421/1945./6 számú ítéletében 8 havi börtönbüntetéssel sújtotta a Nyilaskeresztes Párt részére teljesített fegyveres pártszolgálat miatt. Ezt le is ülte 1947. március 26-ig.

Majd a győri népbünyészség indítványa alapján 1948. augusztus 9-én ismét letartóztatták, és a Kemenesi Imre csendőrőrmester elleni perben V. rendű vádlottként állították bíróság elé a népbírósági törvény 13.§ 2. pontjában meghatározott háborús büntetben. Ezért kénytelen voltam a budapesti Gyűjtőfogház 1946-1948 közötti rabnévjegyzékét, illetve a budapesti népbíróság és a NOT 1946-1950 közötti névmutatóit átvizsgálni. Ugyancsak át kellett vizsgálni Veszprém vármegye I. számú igazolóbizottságának, a Veszprém városi-járási egyesített igazolóbizottságának, Várpalota nagyközség és a veszprémi járás főjegyzőjének iratait, valamint a Veszprémi Népbíróság irattöredékét. A kutatás általában az 1945. és 1948. közötti évekre terjed ki.

A székesfehérvári cigányok elhurcolásának körülményei

A vádlottak kihallgatásából, a tanúvallomásokból sem határozható meg pontosan az elhurcolás és a tömegkivégzés időpontja. Sajnos a tanúvallomásokban elhangzott kijelentések „...mert hallották, hogy gyűnnek az orosz tankok” nem alkalmasak az időpont meghatározására, mivel Székesfehérvár 1945. január 22-től 1945. február 22-ig a szovjetek szoros gyűrűjében volt és a front a város keleti részén állandóan hullámzott. Igaz ugyan, hogy a frontvonal a Fiskális út hosszában húzódott, de februárban, márciusban jártak a szovjetek a Felső-Királyson is.

Nem tudtuk beazonosítani Pintér Józsefnek azon kijelentését sem, mely szerint a cigányok elhurcolását követő napon, Szombathelyen járt Vajna belügyminiszternél,

mivel erre vonatkozólag semmilyen irat nem található. Pintér József 1946. október 26-i székesfehérvári népbíróági tárgyalásán és a kihallgatás (!) során is azt vallotta: „Egy január végi napon láttam a N.Sz.K. csendőreit. Lehettek vagy 15-en. Megtudtam, hogy a cigánytelepre indulnak. Gépkocsin oda mentem. Ekkor már összeterelték a telep lakóit. Két csendőr állt az egyik ház előtt. Megkérdeztem, mi van itt. A csendőr azt mondta: „a cigányokat likvidáljuk”. Nem beszélünk többet. Másnap Szombathelyre a belügyminiszterhez kellett mennem. Két nap múlva tudtam meg, hogy kivégezték a cigányokat.”

Dr. Kerekes Lajos, Székesfehérvár volt polgármestere az 1946. október 26-i tárgyaláson a következőket vallotta: „Négy-öt nappal azután hogy a németek visszafoglalták Székesfehérvárt¹⁷⁶ Endre László¹⁷⁷ (a Szálasi-kormány polgári-hadművelési kormánybiztosa) parancsára Pintér József akkori főispán letartóztatott és az ellenséggel való együttműködés gyanúja miatt a Nemzeti Számonkérő Szék péti tagozatának adott át. Letartóztatásom alkalmával jelen voltak: Pintér József főispán, Tapodi tüzér ezredes, mint városparancsnok, dr. Bíró László hadművelési kormánybiztos, Utczás nevű csendőr százados. Letartóztatásom a városházán történt, innen az e helybeli vármegye házára kísérték és itt egy napig őrizetben tartottak. Ennek elteltével Vörös Kálmán csendőr törzsőrmesterrel Várpalotára kísértettek át és itt a nevezett csendőr őrzete alatt voltam kb. 1 hétig. Várpalotáról Pétfürdőre Botond (Pilhoffer) István különítmény parancsnok székhelyére kísérték és itt továbbra is őrizetben tartottak. Pétfürdőre való megérkezésem alkalmával Vörös Kálmán csendőr törzsőrmestertől Kozma István csendőr zászlós vett át és közölte velem, hogy Endre Lászlótól kapott utasítás értelmében ki kellene végezteni, ugyanakkor közölte azt is, hogy Botond csendőr százados Veszprémből telefonált, hogy kivégzésemet az ő megérkezésig függeszték fel. Ebben az időben hallottam, hogy felszámolják a cigánytelepet. A csendőrök Pétről indultak el.”

Oláh Katalin 1971-ben így emlékezett vissza: „Hát, kérem, az úgy volt, hogy egyszer egy hideg idő volt, hát nem tudom úgy biztosan, hogy milyen hónapban szedtek minket össze. Biztosan nem tudom. És csak azt látom egyszeriesen, hogy jön két szakasz nyilas. Szóval két csoport, de sokan. És ahogy láttuk ezt mink, hát nem tudtuk, hogy ezek most hová mennek.

Kijöttek a cigány telepre. Azt mondták egyszeriesen, hogy sorakozó. „Ahol a legnagyobb ház van, oda sorakozzanak.” Hát, az apósomé mondom, vajda volt - az volt a legnagyobb lakás. Hát, persze odaszegődtünk, akik befértünk; akik meg nem, kint.”¹⁷⁸

A tanúkihallgatások során egyértelműen bebizonyosodott, hogy Pintér nem csak kíváncsiságból járt a cigánytelepen, hanem mint főispán, parancsot adott az elhurcolására. Az egyik tanú szerint Pintér a cigánytelepen a csendőrök által összegyűjtött cigányoknak a következőket mondta egy égő rongycsomóra mutatva: „Ti is így fogtok égni, mint ez a rongy!” Pintér József a Vajna Gábor nyilas Belügyminisztériumának X. osztálya által kiadott rendeletre hivatkozott, amelynek értelmében a polgári lakosságot el kell távolítani a hadművelési területről.

A rendelet 5. pontja kimondta: „A közbiztonsági szerveket hívja fel, hogy a kiűrtendő területről a polgári lakosság közül mindazon megbízhatatlan egyéneket, kik a szovjet csapatok előnyomulása esetén azokhoz csatlakozhatnak, továbbá a cigányokat, családtagjaikkal együtt, végül még a feltalálható összes zsidófajúakat vegyék őrizetbe és a kitelepítés (!) helyi illetékes

főispánja által biztosítandó átmeneti internáló táborokba kell elhelyezni. Ezen internáltakat a közmunkában állandóan foglalkoztatni kell. A felvevő főispánok internáló táborokról gondoskodjanak. Az így őrizetbe vettek a befogadó tábor szám szerint a BM. VII. osztályának, azonnal jelentse be. A jelentésben külön kell a munkaképes férfiakat és külön az ilyen nőket, a munkaképtelen férfiakat, külön az ilyen nőket és a gyermekeket feltüntetni. Az internáló tábor őrszemélyzetét a területileg illetékes rendőrkerületi parancsnokságtól kell igényelni.¹⁷⁹

Részlet a Népbíróságok Országos Tanácsának Pintér József ellen hozott NOT III. 7841/36/1946. számú ítéletéből: *„Az első bírósági tényállást az Országos Tanács a népügyész javaslata folytán kiegészíti azzal, hogy a vádlottnak része volt a székesfehérvári cigányok kiirtásuk végetti összeszedésben, és így végeredményben mutatkozó kivégzésükben is. A vádlottnak vallomása szerint is – a csendőrök az összeszedés alkalmával jelentették, hogy »likvidálják« a cigányokat. Ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni Lakatos Angéla, Lendvai Mária, Lakatos Józsefné, Horváth Istvánné tanú vallomása alapján azt a tény, hogy a vádlott a likvidálás alkalmával a cigányok lakbelyén megjelent és itt a csendőrök jelentették a likvidálást és azt, hogy sírt akarnak ásatni, de ez a fagy miatt nebézségekre ütközik, és hogy a vádlott ugyanakkor a cigányokra gyalázó kifejezéseket használt.”*

Részlet Oláh Katalin visszaemlékezéséből: *„Hát a nyilasok – a hogy is mondjam munka szolgáltatott cigányokkal, akik vidékről, nagyon-nagyon messzi vidékről származtak, azokkal csináltatták már nekünk a temetőben a gödröt. Ásatták. Mink akkor még bent voltunk a lakásban, összeszorulva, ahányan csak benn voltunk. De mink láttuk, hogy ezek a cigányok – de hát nem ilyen magyar cigányok voltak, mint mi, hanem várjon csak, messziről, Romániából, meg tudja az Isten, honnan voltak. Tehát, ugye még nem gondoltuk. És egyszeriesen hallották, hogy lövöldöznek az oroszok. Azt mondja az egyik nyilas, a legnagyobb, aki parancsolt rajtuk, azt mondja »Sorakozó!« Egy maradjon velük, a többi meg meneküljön. * Mert hallották, hogy gyünnek az orosz tankok. Azt gyün, szalad a temetőből át a másik nyilas. Azt mondja a csendőrnek: »Úgy volt, hogy hat órától reggel kilencig tik lesztek szolgálatban, kilencről éjjel mink leszünk, és a gödrök, ahogy így készülődtek, éjjelkor agyon lehetett volna löni, de, hát te is menekülj.« Evvel egyet belütt a nyilas, de, hát nem ért el senkit a golyó, elment, így ugye mink megint széjjelmentünk a lakásokba, ki honnan gyűtt.”*

Gyenti Rudolf várpalotai géplakatos vallomásában elmondta: *„Abban az időben katona-szökevény voltam, így kényszerűségből Tóth Béla nyilas körzetvezetőt és egy Ács nevű nyilas fő kerületvezetőt, fehérvári vaskereskedőt szállítottam a gépkocsiján. Útközben hallottam, amint Ács a cigányok kivégzésére akarta rábeszélni Tóth Belát.”*

A felsorolt dokumentumokból egyértelműen megállapítható, hogy a székesfehérvári cigányok elhurcolásáért, majd későbbi legyilkolásáért Pintér Józsefet terheli a felelősség.

Székesfehérvári cigányok által elkövetett rablások kérdése

A székesfehérvári cigányok által elkövetett rablásokról Kemenesi Imre volt csendőrmester az alábbiakat nyilatkozta 1948. augusztus 8-án: „1945. február első napjaiban a németek és a nyilasok egy nagyobb cigány csoportot hoztak munkára Székesfehérvárról Várpalotára. Emlékezetem szerint a cigányok megérkezését követő napon szolgálati utamról hazatérőben a késő délelőtti órákban az őrs parancsnokával¹⁸⁰ találkoztam a Lechner-féle üzlet előtt. Együtt indultunk az őrszlaktanya felé, amikor szembe jött velünk egy nyilas egyenruhás férfi, aki, mikor összehatólkoztunk, megállt, bemutatkozott és közölte, hogy a csendőrs parancsnokát keresi. A nevére nem emlékszem¹⁸¹, fő kerületvezetőként mutatkozott be. Lényegében a következőket adta elő: Orendy csendőr ezredessel lenn járt Fehérváron rögtön az után hogy a magyar csapatok újból birtokba vették¹⁸², és megállapították, hogy a cigányok, amikor oda az oroszok bevonultak¹⁸³ utána fosztogattak, raboltak, erőszakoskodtak. Ezért elhatározták, hogy a N.Sz.K. útján Orendyék felszámolják a cigánytelepet. Házaikat felégetik, a cigányokat pedig elszállítják a hadművelleti területről.”

Ugyanez a vádaskodás jelenik meg Pintér József 1948. augusztus 23-án benyújtott per újrafelvételi (!) kérelmében is: „Várpalotán a Nemzeti Számonkérő Szék¹⁸⁴ parancsnoka, Orendy csendőrezredes rendelte el a székesfehérvári cigányok kivégzését, állítólag azért, mert a cigányok a hadművelet tartama alatt fosztogattak és erőszakoskodtak¹⁸⁵”. Ezzel szemben ott áll Gyenti Rudolf vallomása, amely arra mutat rá, hogy Ács Ferenc nyilas fő kerületvezető próbálta rábeszélni Tóth Béla körzetvezetőt a cigányok kivégzésére és nem esett szó rablásról-fosztogatásról.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indoklásában Fekete István a kivégzésekben való büntetőjogi felelősségét taglalva a rablásról így nyilatkozott: „A büntetőjogi felelősség teljes vagy korlátozott kizárására ugyanis csak olyan vádlott tarthat igényt, aki minden eszközt, módot és lehetőséget egészen a végsőkig kihasználta a kényszer vagy a fenyegetés elhárítására. A vádlott nem így járt el, mert saját vallomásaiban sincs adat arra, hogy a tömegkivégzés előtt legalább a gyerekeket és csecsemőket megkísérelhette volna elkülöníteni a felnőttektől, és ott a helyszínen kijelentette volna a német tiszt előtt azt, hogy ezeket pedig, legyilkoltni nem hajlandó. A Legfelső Bíróság álláspontja szerint a vádlott még az állatias nyilas és náci gonosztevők előtt is érvelhetett volna azzal, hogy a gyermekek és a csecsemők rablásban és fosztogatásokban részt nem vettek, így őket kivégezni nem szabad.¹⁸⁶”

A rablás és fosztogatás ellen szól a többször hangoztatott Tábori Biztonsági Szolgálati-utasítás is. Ugyanis a TBSz. V. fejezetének 9. pontja kimondja: „A felkoncolási jog azt jelenti, hogy a T.B. szolgálat tagja jogosult agyonlőni: a) a tetten ért, illetve körözött katonaszökevényt, hadiüzemi és a munka-hadseregbeli munkás szökevényt; b) ellenben köteles agyonlőni: tetten ért kémeket, fosztogatókat, erőszakos rombolást végzőket, lázadókat, zendülőket, megfutamodókat és az ellenséggel bármilyen egyetértésben bocsátkozókat.”

Ennek értelmében a rablással, és az ellenséggel való kollaborálással gyanúsított egyéneket, már az elfogásuk után rendkívüli bíróság elé kellett volna állítani, és amennyiben a vádak beigazolódtak, azonnali hatállyal végrehajtani rajtuk a halálos ítéletet, vagy a helyszínen agyonlőni.

A győri népbíróság Nbr. 224/1948. számú ítéletének indoklásában is visszautasítja a feltételezést és megállapította, hogy „1945. januárjának végén, vagy február elején, ma már pontosan meg nem állapítható időben Székesfehérváron a Gestapóval együttműködve a NSzK csendőrök és nyilasok a cigányokat összeszedték és azokat teherautón Várpalotára szállították azt mondván nekik, hogy a front közelsége miatt mentik őket és munkára viszik majd őket.”¹⁸⁷

A várpalotai cigányok sorsa

A székesfehérvári cigányok Várpalotára történt átszállítását követő napon a helyi nyilas pártszervezet vezetőjének, Farkas Andor községvezetőnek az utasítására összeszedték a várpalotai cigányokat is és Farkas pajtájában a székesfehérvári cigányok közé, bezárták őket.

A kivégzések

Kemenes Imre Nbr.224/1948. számú 1949. június 4-i (másodfokon 1948. május 15-én Várpalotán nyilvánosan tárgyalták Kemenesi Imre ügyét, és ellene halálos ítéletet hoztak) győri ítéletének indoklásából: *„A következő nap reggel a várpalotai cigányokat is összeszedték a nyilasok, valószínű a helyi párt kezdeményezésére és ezeket a cigányokat is a székesfehérvári cigányokhoz zárták be a nyilas-báz pajtájába. Az így összegyűjtött cigányok száma körülbelül 113 fő volt, akik között férfiak, nők és gyerekek voltak vegyesen. Az őrizetükre kirendelt nyilas pártszolgálatosok a cigányokkal a lehető legdurvábban bántak. Az elfogott cigányok közül a nyilasok a csendőrökkel együtt működve a délelőtti órákban a férfiakat kiválogatták, elhurcolták őket azzal, hogy munkára kell menniük. Ebhelyett azonban a község határában lévő ügynevezett akáciába vitték őket, ahol egy nagy gödröt ásattak velük, amelynek megásása után a gödörben agyonlődzték őket. A kiválogatott férfiak közül ötöt délután 2 óra körüli időben Várpalota község főterére – az ügynevezett Mátyás vár elé – kísérték, ahol a várpalotai csendőrök tagjaiból összeállított kivégzőosztag várakozott rájuk, Fekete főtörzsőrmester őrsparancsnok vezetésével, amely kivégző osztag tagja volt Kemenesi Imre és Németh János is. Az öt cigány férfit a Mátyás vár falához arccal szemben felállították. Fekete főtörzsőrmester vezényszavára a kivégző osztagba beosztott 10 csendőr az öt cigány férfi háta mögött felsorakozva puskájukból leadott sortűzzel azokat agyonlőtték, olyképpen, hogy egy-egy cigány férfira két csendőr célzott és adott le lövést. Lechner István kereskedelmi üzletében ez után egy táblát készítettek papírból: »Így járnak a hazaárulók!« felirattal, amely táblát az egyik kivégzett hullájára tűzték fel. A többi cigányt ezután a délutáni órákban a nyilasok kisebb csoportokban az akácokban megásott gödörhöz kísérték, és ott a fegyveres nyilas pártszolgálatosok és várpalotai csendőrök a síró, jajveszékélő szerencsétleneket halomra lövöldözték.»¹⁸⁸*

A tárgyalás során annak valószínűsége is felmerült, hogy több tömeges kivégzés történt Várpalotán. Azonban a tömegkivégzés után áldozatok hullái és tömegsírok is vannak. Azonban eddig sem nyomozás, sem a tárgyalás során olyan adat nem merült fel, hogy máshol is lenne tömegesen kivégzetteknek sírja Várpalotán, ezért az erre utaló homályos tanúvallomások minden alapot nélkülöznek.

Az áldozatok száma

Az áldozatok száma tárgyalásonként változott. Az első bírósági ítéletben¹⁸⁹ 250 főben határozták meg az áldozatok számát. A Népbíróóságok Országos Tanácsának NOT. I.829/1946-19. számú végzésével 1947. április 9-én megsemmisítette az első bírói ítéletet és új bizonyítási eljárást rendelt el. Az idézett NOT végzésben Kemenesi Imre 62-ben, Lakatos Anna 60-80 főben, Rafael Margit 111-ben, Marton Józsefné tanú nyomozati vallomásaiban a vádlottól nyert értesülés alapján 103-ban, Babsó Gábor tanú 50-60-ban határozta meg az áldozatok számát.

A nyomozás során 1946. szeptember 11-én dr. László Ervin a székesfehérvári népügyészség vezetője és Várnai Béla politikai rendőr százados kíséretében helyszíni szemlét tartott Várpalotán. A szemle során megállapítást nyert, hogy a nyilasok Várpalotán 118 cigányt végeztek ki.

Megállapítást nyert az is, hogy a tömegkivégzésről szóló parancsot egy Ács nevű nyilas pártszolgálatos hozta Székesfehérvárról.

A veszprémi népügyészségtől nyert adatok alapján Pintér József, mint hadművelési kormánybiztos a tömegkivégzés napján, Várpalotán tartózkodott.

Az áldozatok számának meghatározásában perdöntő volt Nyitribusz Pál temetkezési vállalkozó, Rafael Margit (Falat) és Lakatos Anna (Mici) tanúvallomása. A palotai áldozatok számát a bíróság is 25-30 főre becsülte, mivel az elhangzott vallomások egybehangzóan 3-4 család elhurcolásáról és kivégzéséről szóltak.

Összefoglalás

Az anyag átvizsgálása után megállapítható, hogy a fehérvári cigányok elhurcolásáért, majd törvénytelen kivégzésükért Pintér Józsefet terheli a felelősség. Pintér a per-újrafelvételi kérelmében (a perújrafelvételt a budapesti népbíróság Nb. VII. 3327/1948/3.szám alatt elutasította) Orendy Norbert ezredesre, NSzK parancsnokára, illetve Botond István csendőr századosra, a NSzK péti kirendeltségének vezetőjére igyekezett a felelősséget áthárítani.

A Fővárosi Levéltárban átnéztem az Orendy Norbertre vonatkozó bírósági anyagot (Nb. 1131/1946.), de erre vonatkozó adatot sem a vádiratban, sem a nyomozati anyagban nem találtam.

Botond (Pilhoffer) István csendőr százados nyomozó csoportja 1944. november elseje után Tatára költözött, majd később a visszafoglalt Székesfehérvárra települt, a megszállás alatti ügyek nyomozására¹⁹⁰.

Így feltételezhető, hogy a beosztottjai részt vettek a székesfehérvári cigányok összeszedésében, de a kivégzésekben nem. Ezt támasztja alá a Legfelsőbb Bíróság Fekete István csendőr főtörzsrőmester ellen BV. 10.501/25/1950. szám alatt hozott ítéletének indoklás része is, amely megállapítja, hogy a vádlott a kivégzés foganatosítása előtt utolsó próbálkozásként a Nemzeti Számonkérő Szék¹⁹¹ péti csendőreire akarta áthárítani a szerepet és csak miután ezek közölték, hogy nem látják el, tett intézkedést a kivégzés foganatosítására.”

Sajnos Botond (Pilhoffer) István csendőr százados elkerülte a magyar igazságszolgáltatás felelősségre vonását, annak ellenére, hogy a székesfehérvári népügyészség 1873/1946. Nü. szám alatt 1946. július 30-án kérte az ebben az időben Németország Eggenfeld járásának Prienbach vagy Irlbach településén tartózkodó Botond kiadatását. Ugyancsak nem sikerült

kézre keríteni Vörös Kálmán csendőr őrmestert. Ellene 1946. július 31-én Nb. 179/1946. szám alatt kiadott elfogató parancs is eredménytelen maradt, így azt 1960. március 28-án a Budapesti Fővárosi Bíróság B.III. 17.691/1949-4. számú határozatával visszavonta, mivel megállapítható volt, hogy a nevezett külföldön tartózkodik és egyben lakcímfelügyelő lapot bocsátott ki. E két személy igen lényeges kérdésekre adhatna választ, de sajnos ez már reménytelennek látszik.

A várpalotai cigányok elhurcolásában és törvénytelen kivégzésében egyértelműen Farkas Andort terheli a felelősség. Farkas Andort két tanú is felismerte a kivégzésben résztvevők közül annak ellenére, hogy közben levágatta a szakállát.

A székesfehérvári és palotai cigányok kivégzésére a NSZK helyi parancsnoka (Botond István csendőr százados) és a Gestapo várpalotai kirendeltségének parancsnoka adott (két-nyelvű) írásos parancsot, miután Fekete István őrsparancsnok megtagadta Ács Ferenc nyilas fő kerületvezető szóban kiadott kivégzési parancsát.

Tisztázatlan azonban továbbra is, hogy a tömegsír feltárása után hová temették az áldozatokat. Erre vonatkozólag megnyugtató választ csak Nyitribusz Pál - korabeli temetkezési vállalkozó temetési naplójának előkerülése után adhatunk, mivel erre vonatkozólag semmilyen információ nem került elő az ügyészégi és bírósági anyagokból.

Várpalota nagyközség iratai között találtam az alábbi egyetlen névre szóló anyagot:

„Kolompár József Lajos, született Várpalotán 1888. február 28-án, anyja neve: Kolompár Anna. A nevezettet a nyilas uralom alatt tömeges cigány kivégzések alkalmával kivégezték. Tekintettel, hogy a kivégzéseket a csendőrség titokban végezte és ezekről a községházán bejelentést nem tettek, a halálesetek a halotti anyakönyvbe bejegyezve nem lettek. A fent nevezett kivégzésekről az elöljáróság csak utólag szerzett tudomást.¹⁹²⁹”